

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

С Т А Н О В И Щ Е

От: *Доцент д-р Марияна Иванова Шишкова;*
Аграрен университет - Пловдив;
Научна специалност „Икономика и управление (Селско стопанство)“

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по *научна специалност „Икономика и управление (Агробизнес)“* в УНСС.

Автор на дисертационния труд: *Арлинда Хоти*
Тема на дисертационния труд: *Диверсификация на земеделските стопанства в Албания: Възможности и ограничения от област Берат*

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 218/29.01.2026 г. на Ректора на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към *катедра Икономика на природните ресурси, Бизнес факултет* на УНСС по *научна специалност „Икономика и управление (Агробизнес)“* съгласно Заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС №3254/06.11.2024 г. Обучението е осъществено в *свободна* форма през периода 28.10.2024 г. – 16.01.2026 г.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представеният дисертационен труд е в общ обем от 180 страници, с включени 27 таблици, 64 фигури и 3 приложения. В структурно отношение се състои от увод, четири глави, заключения и препоръки, използвана литература и приложения.

Избраната тема е актуална и значима, като изследването обхваща проблеми от ключово значение за развитието на селските райони на Албания с поставен акцент върху диверсификацията на икономическите дейности на фамилните стопанства и стимулирането на предприемаческата активност. Широкият набор от социално-икономически и екологични предизвикателства, пред които са изправени съответните райони, изисква целенасочен и задълбочен анализ на съществуващите инструменти и възможностите за преодоляване на наблюдаваните трудности. В този контекст, дисертационното изследване има и практическа значимост, а получените резултати могат да послужат при разработването на политики в разглежданата област, както и като добра основа за бъдещи проучвания.

Целта на дисертационния труд е да се анализират възприятията и нагласите на земеделските стопани, развиващи неземеделски икономически дейности, по отношение на факторите, които подпомагат или възпрепятстват предприемачеството в

област Берат, и на тази база да се предложат насоки за насърчаване на местния бизнес растеж.

За постигането на поставената цел са формулирани шест изследователски въпроса и са проверени четири хипотези. Поставените въпроси са логически обосновани, а отговорите им са задълбочено представени и анализирани в рамките на дисертационния труд. Осъществена е последователна проверка на така дефинираните хипотези, последната от които касае ефективността на самостоятелно конструиран инструмент за оценка на степента и въздействието на икономическата диверсификация в района. Всичко това подчертава доброто познаване на темата и собствения принос на дисертанта.

В дисертацията са обхванати са 261 литературни източника, сред които международни научни публикации, стратегически документи и институционални доклади. Всички литературни източници са актуални и са логически свързани с поставената цел и изследователски въпроси.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

В отделните глави на дисертационния труд са постигнати следните основни научни и научно-приложни резултати:

- В рамките на първа глава е осъществен задълбочен преглед на теоретичните постановки, касаещи развитието на селските райони, като диверсификацията е поставена в основата на тези процеси. Очертана е важната роля на селското стопанство, а осъществяването на неземеделски дейности от семейните стопанства и подкрепата за развитие на предприемачеството на местно ниво, са разгледани като ключов двигател за постигане на устойчиви резултати. Интерес представлява интегрирането на концепцията за социалния капитал в аналитичната рамка за диверсификацията и предприемачеството. Съществен научно-приложен резултат в тази глава е конструираният модел за оценка на предприемачеството. Подборът и правилното приложение на методическия инструментариум разкрива задълбочените познания на дисертанта, като висока оценка заслужава също разработената анкета и проведеното анкетно проучване, обхващащо широк кръг от въпроси.

- Втора глава анализира политическата рамка и съществуващите финансови инструменти за подкрепа на селското стопанство и развитие на селските райони в Албания. Представена е ясно позицията на дисертанта по отношение на ефективността и ограниченията на прилаганите политики и мерки. Последното отново е доказателство за доброто познаване на темата и богат практически опит в съответното направление.

- В трета глава е извършен задълбочен социално-икономически и демографски анализ на област Берат за период от десет години, включващ сравнителен анализ между петте, съставляващи общини. Идентифицирани са предизвикателствата, които оказват негативно влияние върху конкурентоспособността на селското стопанство и създаването на доходи от домакинствата. Съществен резултат с научно-приложно значение е оценката на модела и установяването на основните фактори, определящи развитието на предприемачеството в проучвания район.

- Четвърта глава включва детайлен анализ на различни аспекти, касаещи нагласите на земеделските производители, които осъществяват неземеделски дейности. В тази връзка е установено, че ниските доходи са основен мотив за диверсификация на стопанствата. Оценени са икономическите и социални ефекти от

разнообразяването за домакинствата и общностите. Направеният анализ и обобщения в тази глава имат не само висока научна, но и практическа стойност, и могат да послужат при разработването на стратегически документи на местно и национално равнище.

Заклученията и препоръките на дисертанта обобщават коректно резултатите от направеното изследване. Последните обхващат синтез и валидация на изследователските хипотези, политика и практика в перспектива, както и препоръки за бъдещи действия на национално, регионално и местно равнище.

В обобщение, съдържанието на основните глави на дисертационния труд разкрива задълбочено познаване на съществуващите концепции. Осъществен е правилен подбор и приложение на методическия инструментариум, което позволява намирането на отговор на поставените изследователски въпроси, проверката на първоначално формулираните хипотези и постигането на поставената изследователска цел.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

В дисертационния труд могат да бъдат открити, както научни, така научно-приложни приноси, ориентирани към конкретни препоръки за политиките в областта. Представените от дисертанта приноси съответстват на достиженията и резултатите, получени в рамките на изследването.

Научни приноси

- Систематизиране и надграждане на концепцията за икономическа диверсификация на земеделските стопанства, с поставен фокус върху развитие на предприемачеството в селските райони и чрез отчитане на мястото и ролята на социалния капитал в тези процеси.

- Сред основните приноси в дисертационния труд е разработването и прилагането на Индекс на предприемачеството, оценяващ интензивността и факторите на диверсификацията на местно равнище. Този оригинален принос спомага за развитие на методиката за измерване на диверсификацията, като същевременно неговото използване ще позволи провеждане на адекватни политически интервенции.

- Установени са основните мотиви и нагласи на семейните ферми в проучвания район за разнообразяване на селскостопанската дейност с неземеделски инициативи. Емпирично е определено, че предприемачеството, продиктувано от необходимост е в основата на диверсификацията. Последното надгражда емпирично съществуващото към момента знание и повишава обяснителния потенциал на теориите за предприемачеството в селските райони.

Научно-приложни приноси

- Изведени са емпирично обосновани препоръки за политиките в областта на развитието на селските райони, като са разкрити ограниченията на производствено ориентираната подкрепа за селското стопанство и е подчертана необходимостта от разширяване на мерките за неземеделска диверсификация и предприемачество.

- Емпирично е определено, че БВП и селскостопанското производство в проучвания район са основните фактори, спомагащи за стимулиране на предприемаческата активност, а нарастващите разходи за живот, от друга страна, могат да окажат негативно въздействие. Тези констатации биха намерили добро практическо приложение при избор на инструменти за подкрепа на

предприемачеството в района от представителите на местната власт и/или неправителствения сектор.

- Оценена е ролята на IPARD и националните интервенции, като са установени административни, финансови и институционални бариери пред малките семейни стопанства. На база на тези открития, могат да бъдат доразвити политиките, улеснени процедурите и осигурено допълнително подпомагане, както във връзка с развитие на човешкия капитал, така и по отношение на достъпа до ресурси.

- Основавайки се на идентифицираните различия в резултатите, касаещи диверсификацията и предприемачеството на регионално ниво, е изведена препоръка за разработване на политики, ориентирани към спецификите на района. Акцентира се върху необходимостта от овластяване на населението и прилагането на съответните политики „отдолу-нагоре“. Всичко това би позволило разрастване на натрупания капацитет, развитие на социалния капитал и съответно постигане на по-висока предприемаческа активност.

- Резултатите от проведеното задълбочено анкетно проучване могат да бъдат използвани като практическа рамка при разработване и избор на мерки за развитие на селските райони на Албания.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Представени са за рецензиране четири публикации в периода 2021-2025 година. Публикациите са свързани с проблематиката, засегната в дисертационни труд.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът отразява обективно структурата, съдържанието и резултатите от проведеното изследване, като разкрива основните акценти на дисертационния труд.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Могат да бъдат отправени следните бележки и препоръки към дисертацията:

- В рамките на бъдещи изследвания, представянето на теоретичните постановки, във връзка с определянето на факторите при конструиране на регресионния модел, би могло да се разшири, с оглед допълнителна подкрепа на теоретичната обосновааност на модела.

- По отношение на установената висока корелационна зависимост между двойки променливи, прилагането на представените подходи за допълнителна оценка на степента на въздействие на взаимната колинеарност на факторите върху стандартна грешка на оценката, би позволило постигането на още по-голяма убедителност на получените резултати.

Отправените бележки и препоръки не омаловажават постигнатите резултати и положените от дисертантът усилия.

8. Заключение

Въз основа на проучените и приложените от докторанта, различни методи на изследване, правилно изведения анализ, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и вътрешните изисквания на УНСС за придобиване на ОНС „доктор“, което ми дава основание да го оценя ПОЛОЖИТЕЛНО и убедено да предложа на почитаемото Научно жури да гласува положително, и да присъди образователната и научна степен „Доктор“ на Арлинда Хоти.

Дата 02.03.2026 г.

Подпис: .....

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY

OPINION

By: *Associate Professor Dr. Mariyana Ivanova Shishkova;*
Agricultural University - Plovdiv;
Scientific specialty "Economics and Management (Agriculture)"

Subject: Dissertation submitted for the award of the educational and scientific degree "Doctor" in the scientific specialty "Economics and Management (Agribusiness)" at the UNWE.

Author of the dissertation: *Arlinda Hoti*

Topic of the dissertation: *Diversification of agricultural farms in Albania – Analysis of favorable and constraining factors: The case of Berat region*

Basis for presenting the opinion: participation in the scientific jury for the defence of the dissertation in accordance with Order No. 218/29.01.2026 of the Rector of the UNWE.

9. Information about the dissertation candidate

The dissertation candidate studied under the doctoral program at the Department of Natural Resources Economics, Faculty of Business of the UNWE in the scientific specialty "Economics and Management (Agribusiness)" in accordance with the Order No. 3254/06.11.2024 of the Vice-Rector for Research and Development of the UNWE. The training was conducted in an independent form during the period 28.10.2024 - 16.01.2026.

10. General characteristics of the presented dissertation work

The presented dissertation has a total volume of 180 pages, including 27 tables, 64 figures and 3 appendices. Structurally, it consists of an introduction, four chapters, conclusions and recommendations, references and appendices.

The topic of the dissertation is relevant and significant, as the research covers issues of key importance for the development of rural areas in Albania with an emphasis on the diversification of economic activities of family farms and stimulation of entrepreneurial activity. The wide range of socio-economic and environmental challenges faced by these areas requires a targeted and in-depth analysis of the existing tools for overcoming the identified difficulties. In this context, the dissertation research also has practical significance, and the results obtained can serve as a basis for policy formulation in the area under consideration, as well as a foundation for future research.

The aim of the dissertation is to analyse the perceptions and attitudes of farmers developing non-agricultural economic activities regarding the factors that support or hinder entrepreneurship in the Berat district, and on this basis to propose recommendations for promoting local business growth.

To achieve the set goal, six research questions have been formulated and four hypotheses have been tested. The questions posed are logically justified, and their answers are thoroughly presented and analysed within the framework of the dissertation. A consistent test of the hypotheses thus defined has been carried out, the last of which concerns the effectiveness of a self-constructed tool for assessing the degree and impact of economic diversification in the region. All this emphasizes the good knowledge of the topic and the original contribution of the dissertation author.

The dissertation covers 261 literary sources, including international scientific publications, strategic documents and institutional reports. All references are up to date and are logically related to the set goal and research questions.

11. Evaluation of the obtained scientific and applied scientific results

The following main scientific and scientific-applied results have been achieved in the individual chapters of the dissertation:

- The first chapter provides an in-depth overview of theoretical frameworks regarding rural development, with diversification placed at the heart of these processes. The important role of agriculture has been outlined, but at the same time, the implementation of non-agricultural activities by family farms and support for the development of entrepreneurship at the local level are considered as a key driver for achieving sustainable results. The integration of the concept of social capital into the analytical framework for diversification and entrepreneurship deserves high praise. A significant scientific result with practical application within this chapter is the constructed model for assessing entrepreneurship. The selection and correct application of methodological tools reveals the profound knowledge of the dissertation candidate, and the developed and conducted survey, covering a wide range of questions, also deserves high evaluation.

- Chapter two analyses the policy framework and existing financial instruments for supporting agriculture and rural development in Albania. The author's position on the effectiveness and limitations of the policies and measures implemented is clearly presented. The latter proves her good knowledge of the topic and extensive practical experience in the relevant field.

- Chapter three provides an in-depth socio-economic and demographic analysis of the Berat district for a period of ten years, including a comparative analysis between the five constituent municipalities. The challenges that negatively affect the competitiveness of agriculture and the generation of household income are identified. A significant result of scientific and applied significance is the evaluation of the model and the identification of the main factors influencing the development of entrepreneurship in the studied region.

- Chapter four includes a detailed analysis of various aspects concerning the attitudes of farmers engaged in non-agricultural activities. In this regard, it is identified that low incomes are the main motive for farm diversification. In addition, the economic and social effects on households and communities from the implementation of diversification have been assessed. The analysis and summaries made in this chapter have not only high scientific, but also practical value and can serve in the preparation of strategic documents at the local and national levels.

- The conclusions and recommendations of the dissertation correctly summarize the results of the research. The latter cover the synthesis and validation of the research hypotheses, policy and practice in perspective, as well as recommendations for future actions at the national, regional and local levels.

In summary, the content of the main chapters of the dissertation reveals a thorough knowledge of the existing concepts. The methodological tools have been correctly selected and applied, which allows finding an answer to the research questions, verifying the initially formulated hypotheses and achieving the set research goal.

12. Assessment of scientific and applied scientific contributions

The dissertation presents both scientific and applied scientific contributions, oriented towards specific policy recommendations in the field. The contributions presented by the dissertation candidate correspond to the achievements and results obtained in the dissertation.

Scientific contributions

- Systematizing and upgrading the concept of economic diversification of agricultural holdings, with a focus on the development of entrepreneurship in rural areas and taking into account the role of social capital in these processes.

- Among the main contributions of the dissertation is the development and implementation of an Entrepreneurship Index, assessing the intensity and factors of diversification at the local level. This original contribution helps to advance the methodology for measuring diversification, while its application will allow for adequate policy interventions.

- The main motives and attitudes of family farms in the study area for diversifying agricultural activities with non-agricultural initiatives have been identified. It has been empirically determined that entrepreneurship, dictated by necessity, is the basis of diversification. The latter builds on the currently existing empirical knowledge and increases the explanatory potential of theories of entrepreneurship in rural areas.

Scientific and applied contributions

- Empirically based recommendations for rural development policies are derived, revealing the limitations of production-oriented support for agriculture and highlighting the need to expand non-agricultural diversification and entrepreneurship measures.

- It has been empirically established that GDP and agricultural production in the study area are key factors stimulating entrepreneurial activity, while the rising cost of living may exert a negative effect. These findings can be used when selecting instruments to support entrepreneurship in the region by representatives of local authorities and/or the non-governmental sector.

- The role of IPARD and national interventions has been assessed, identifying administrative, financial and institutional barriers to small family farms. Based on these findings, policies can be further developed, procedures facilitated and additional support provided, both in relation to human capital development and access to resources.

- Based on the identified differences in diversification and entrepreneurship at the regional level, a recommendation is made to develop policies oriented towards the specificities of the region, emphasizing the need for population empowerment and applying a "bottom-up" approach. All this would allow for expanding the accumulated capacity, developing social capital and on this basis achieving higher entrepreneurial activity.

- The results of the conducted in-depth survey can be used as a practical framework in the design and selection of measures for rural development in Albania.

13. Evaluation of dissertation publications

Four publications developed during the period 2021-2026 have been submitted for review. The publications are related to the issues addressed in the dissertation.

14. Evaluation of the abstract

The abstract objectively reflects the structure, content and results of the research conducted, revealing the main highlights of the dissertation.

15. Critical notes, recommendations and questions

The following critical notes and recommendations can be made to the dissertation:

- In future research, the presentation of the theoretical statements in connection with the determination of the factors in the construction of the regression model could be expanded in order to further support the theoretical validity of the model.

- Given the established high correlation between pairs of variables, the application of the presented approaches for additional assessment of the impact of the potential multicollinearity on the standard error of regression coefficients would allow achieving even greater persuasiveness of the obtained results.

The remarks and recommendations made do not diminish the results achieved and the efforts made by the dissertation candidate.

16. Conclusion

Based on the various research methods studied and applied by the doctoral student, the correctly conducted analysis, the summaries and conclusions made, I believe that the presented dissertation meets the requirements of the law and the internal rules of the UNWE for acquiring the educational and scientific degree "Doctor", which gives me reason to evaluate it POSITIVELY and confidently propose to the esteemed Scientific Jury to vote positively and award the educational and scientific degree "Doctor" to Arlinda Hoti.

02/03/2026
Plovdiv

Signature: .....